

Sansestimulation i neuropædagogisk perspektiv

Marlene Theager, specialpædagogisk konsulent, VISS.dk, Landsbyen Sølund

Neuropædagogik er en relationel og ressourceorienteret tilgang, hvor et helhedssyn på borgeren og dennes samspil med omgivelserne er udgangspunktet. Neuropædagogikken ser på forholdet mellem hjernens processer og menneskets adfærd og sætter denne viden i spil ved pædagogiske tiltag. Tiltagene tilrettelægges målrettet i forhold til, hvordan den enkelte bedst stimuleres. Her ser man bl.a. på:

- Hvilke forudsætninger har borgeren (neurologiske, personlighedsmæssige)?
- Hvordan påvirker omgivelserne (fysiske omgivelser og sociale interaktioner)?

Neurologiske vanskeligheder kommer til udtryk, alt efter hvilket miljø den enkelte er i. Ifølge neuropædagogikken er al adfærd meningsfuld. Adfærd kan ses som mestringsstrategier, dvs. måder at klare sig på. Vi skal kunne se bag adfærd, og være nysgerrige på, hvad den er udtryk for. Det er intentionen, vi skal handle på i stedet for selve handlingen. Hvis den enkelte bliver imødekømt, kommer intentionen mindre voldsomt til udtryk.

Som professionelle skal vi tage ansvar for adfærd – det er den eneste måde til at kunne ændre den. I stedet for at afskrive adfærd som problematisk, irrationel eller irriterende, skal den professionelle stille sig selv spørgsmålet: "Det er svært at være hende lige nu. Hvad kan jeg gøre for, at det bliver nemmere for hende?" Hvis vi gerne vil forandre noget, skal vi ændre vilkårene via vores (fælles) forståelse af og tilgang til borgeren.

De syv sanser

Sansning er helt basal for, at vi kan få mening ud af informationer i såvel den fjerne som helt nære omverden. Intet kommer ind i intellektet, før det har været igennem sanserne.

Marlene Theager skitserer menneskets syv sanser, hvoraf de fire betegnes som "fjerne" og de tre som "nære". De fjerne er syns-, høre-, lugte- og smagssansen. De nære er berørings-, balance- og muskel-ledsansen. Fjern-sanserne informerer om, bearbejder og reagerer på alle de sansindtryk, der kommer udefra og informerer os om verden. De færdigudvikles sent i fosterlivet eller først efter fødslen. Nær-sanserne informerer om, bearbejder og reagerer på stimuli, der opstår inden i kroppen, og som påføres direkte på kroppen. Det er de første sanser, der samarbejder hos det lille nyfødte barn, og de stimuleres og udvikles i fosterlivet. De nære sanser har særligt effekt i forhold til arousalregulering. Tilsammen hjælper sanserne hjernen med at skabe en samlet opfattelse af kroppen og omverdenen (sanseintegration).

Sansemodulation er hjernens evne til at tilpasse reaktionen på stimuli fra egen krop eller fra omgivelserne ved enten at fremme eller hæmme nerveimpulser i centralnervesystemet. Når vi får stimulation ind på de forskellige sanser, vækker det os som regel, så vi bliver mere opmærksomme - med undtagelse af balancesansen.

De fjerne sanser er vi gode til at regulere – det er f.eks. meget nemt slukke tv'et, hvis det bliver for meget. Anderledes svært er det med de nære sanser, som gør, at vi kan mærke os selv i verden.

Arousal og sensorisk deprivation

Hjernestammen sorterer sanseindtrykkene. Hvis vi har problemer med at regulere, vil der måske opstå arousalproblematikker – dvs. problemer med at regulere sin vågenhedsgrad, så man enten er for vågen eller for træt. Mennesker med demens udvikler strategier for at regulere, som ikke altid er så hensigtsmæssige. Ved lav arousal har den enkelte en høj tærskelværdi, hvilket betyder, at der skal mange eller voldsomme sanseindtryk til for at vågne. Ved høj arousal er tærskelværdien lav, og der skal ikke så meget til.

De individuelle observationer er meget vigtige, da vi ellers let kan komme til at misforstå adfærd. F.eks. fjerner vi ofte stimulation og skærmer dem, der er meget højlydt, men måske tolker vi forkert - måske prøver de i virkeligheden at 'vække sig selv', at skrue op for arousal. Nogle gange kan vi ikke vide, om det er den ene eller den anden grund. Marlene Theager anbefaler, at vi så opstiller hypoteser, som kan efterprøves i praksis. Ud fra dem kan vi se efter tendenser, og hvad der virker for personen. Det er kun udførelsen af indsatsen, der be- eller afkræfter, hvad der er på spil.

Sensorisk deprivation er, når den totale mængde af sanseinput, som vi har brug for, er reduceret. Det er de professionelles ansvar at sørge for, at den enkelte bliver stimuleret tilstrækkeligt, da manglende stimulation går ud over vores trivsel generelt. På et spørgsmål fra en deltager, svarer Marlene Theager, at man sagtens kan være vågen på noget, men knap så vågen på noget andet, f.eks. er nogle utroligt sensitive på hørelsen, men slet ikke på følesansen – så det er vigtigt at kende menneskene godt, for at vide hvor der skal sættes specifikt ind.

Mestringsstrategier

Et eksempel på en mestringsstrategi for et menneske med en lav tærskelværdi for sansning, kan være at takke nej til aktiviteter for at afskærme sig selv for indtryk. Her er det en pædagogisk opgave at hjælpe den enkelte

med at kunne tåle at være i stimulerende situationer. Det gøres ved at undersøge, hvordan det kan være gangbart for den enkelte alligevel at deltage – hvordan kan vi hjælpe ham med at kunne være i det? Kan det være ved tidsmæssigt at afgrænse aktiviteten? Det vigtige er, at han ved, der er en kattelerm.

Marlene Theager giver flere eksempler på adfærd, som er udtryk for mestringsstrategier for at regulere sanseindtryk. Hun opfordrer seminardeltagerne til at være nysgerrige og observerende, for som hun siger: "Der er altid en årsag, selvom man ikke tror det".